

Nacions fènix

ALGUNS DELS POBLES QUE MÉS HAN PATIT DE LA HISTÒRIA SÓN ANIQUILATS; D'ALTRES FINALMENT ES CONVERTEIXEN EN UN ESTAT. A QUÈ ÉS DEGUT AQUEST FET?

© The Economist

Dos pobles, tots dos arrellats en la tumultuosa intersecció entre els actuals Iran, Iraq, Síria i Turquia. Dos pobles les històries traumàtiques dels quals coincideixen durant generacions; però llavors divergeixen radicalment. Cap dels dos no va rebre el que s'esperava després de la caiguda de l'imperi Otomà, i van sofrir en els països dominats pels àrabs que van sorgir de la descomposició o-

mana. Però una d'aquestes dues víctimes perennes de l'agitació de l'Orient Mitjà –els kurds– podria ser que aconseguís un Estat propi. L'altre poble –els assiris o siríacs, cristians de llengua aramea l'antiga capital dels quals és Nínive–, està políticament marginat, desheretat i ara perseguit per l'Estat Islàmic. “Somien tenir un lloc a la Terra que puguem dir que és el nostre espai”, diu Bassam Ishak, del Consell Nacional Siríac de Síria.

Les giragonses de la història són imprevisibles. Durant la major part del se-

gle XX, semblava improbable que els kurds poguessin ser un país –i finalment l'aconseguiran al nord de l'Iraq si posen al dia (o quan ho facin) el seu actual estatut d'autonomia i assoleixin la plena sobirania–. El somni d'una pàtria jueva a Palestina també semblava, si més no, fantasiós. La història hi va intervenir. Tot i així, entre la sort i el caos, hi ha raons per creure que els kurds, com altres pobles, estan a punt de fer el salt de la tragèdia a la sobirania, mentre que moltes minories oprimides no. Hi ha un patró que dona pistes respecte a

quina altra denigrada comunitat podria ser la següent de triomfar.

El factor més important, diu Eugene Rogan, historiador de la Universitat d'Oxford, és que hi hagi una "massa crítica", cosa que vol dir que, malgrat ser una minoria dins d'un sistema polític més ampli, un grup forma una majoria en una part concreta, separable del sistema. Aquest és el cas dels kurds del nord de l'Iraq; però no és de cap manera el cas dels assiris, la principal concentració dels quals, al nord-est de Síria, ha quedat dispersada per la guerra civil. I tampoc no es pot aplicar als tàtars de Crimea, habitants durant segles de la península de Crimea fins que tota la població en va ser expulsada en una de les monstruoses deportacions de Stalin.

Això és útil si la minoria reclama de forma duradora i moderadament legítima el territori que habita. La geografia física també hi pot tenir el seu paper: alguns kurds iraquians suposen que el seu domini muntanyós els va ajudar tant a resistir els invasors com a salvaguardar la seva cultura. I també és important com aquests llocs van ser incorporats primer a potències més grans.

"És probable que sigueu engolits completament", va advertir Jean-Jacques Rousseau als polonesos abans que els seus territoris van quedar repartits entre Àustria, Prússia i Rússia el 1772; "per això heu de procurar no ser digerits". Forma part d'això mantenir una consciència nacional. Però els detalls administratius i legals també compten. Compareu Armènia i Txetxènia. Massacrats pels otomans durant la Primera Guerra Mundial i traïts per les potències occidentals, quan van descompondre's els imperis del seu voltant els armenis van aconseguir establir un efímer Estat, el qual va ser engolit pels bolxevics; però com diu l'analista armeni Vicken Cheterian, com que Armènia va entrar a la Unió Soviètica amb la idea que era un Estat, en va sortir el 1991 també com a

Estat. El que semblava que era una frontera interna sense sentit es va convertir en una frontera internacional. En canvi, els txetxens van ser incorporats violentament a Rússia; i continuen formant-ne part, malgrat dos conflictes separatistes sagnants.

Les matances i el patiment poden fer naufragar les aspiracions nacionals. Fixem-nos en els circassians, una nació sense Estat originària del nord del Caucas. Centenars de milers de circassians que estaven en la indigència van morir el 1864 quan fugien per la mar Negra de l'exèrcit del tsar, de vegades pagant el passatge amb els seus propis fills. Els seus aparatosos casaments, el valor de l'hospitalitat i els codis de respecte i honor són preservats a Turquia i arreu; alguns encara desitgen una major autonomia dintre de Rússia o fins i tot la independència. Però com apunta un analista polític circassà, Zeynel Besleney, d'altres se centren resignadament a adquirir drets de minoria als seus països d'adopció.

Tanmateix, allà on el sofriment no arasa les esperances d'autogovernar-se, les pot galvanitzar. "El sofriment crea una cultura del messianisme", diu l'historiador Norman Davies, fet que permet als nacionalistes de mobilitzar els seus compatriotes. També ajuda a obtenir suport diplomàtic, essencial per a grups que busquen l'autodeterminació, diu Johanna Green, de l'Organització per les Nacions i els Pobles No Representats, una xarxa amb seu a l'Haia. Els circassians i els assiris (víctimes, com els armenis, de massacres el 1915) també voldrien que les seves tragèdies es consideressin genocidis. Igual que alguns tàtars de Crimea (l'objectiu dels quals ara no és la sobirania sinó una forma més moderada d'autonomia): la creença que la deportació va ser un genocidi, diu Arsen Zhumadilov, de l'Institut per als Estudis Estratègics de Crimea, "s'hauria de difondre prou pel món de

manera que, quan se'ns ataca avui, el dolor se senti pertot arreu".

I el trauma també pot llegar un altre actiu important: les diàspores, que fan una feina de *lobby*, de comunicació i de finançament cada cop més importants. Els experts en el sionisme assenyalen irònicament que, si es va aconseguir atreure tots els jueus cap a Israel, el futur de l'Estat està en perill, perquè l'ajuda política i financera de la diàspora és vital. Els beneficis són tant intel·lectuals com pràctics. Barham Salih recorda com les idees nacionalistes van emergir entre els kurds que, com ell, van fugir de l'Iraq de Saddam Hussein. Molts –com Salih, ex-primer ministre del Govern regional kurd– van retornar amb una valuosa expertesa. (Les diàspores també poden ser un obstacle per ser massa radicals: "A la diàspora vius en un somni", diu Salih, "aquí has de bregar amb la realitat".)

Cap d'aquestes consideracions importa, llevat que, com l'Iraq –i els imperis Soviètic, Austrohongarès, Britànic i Otomà abans– el règim del país s'ensorri, o de manera no tan habitual, consenti una secessió. Però els seus vassalls han d'estar equipats per explotar la crisi quan arribi.

Una massa crítica; unes fronteres plausibles; simpaties a l'estranger; una història; una diàspora; un règim fràgil: on serà el proper lloc que es reuniran aquestes condicions? Rússia, que internament és un imperi, encara es podria desintegrar. Per tant, seguint el compàs de la democratització, també li podria passar a la Xina, que potser obriria el camí perquè el Tibet o els uigurs –minoría musulmana perseguida– formessin un Estat. Sembla inevitable una altra reestructuració de l'Orient Mitjà. Si Síria cau, especula Ishak, els assiris, alguns dels seus germans escampats podrien tornar. Molt a la llarga, sempre hi ha esperança. ●